

Onder-
steunings-
team

ZORG
SAMEN STEEDS BETER
VOOR DE
JEUGD

Handreiking voor een systeemaanpak scheidingen

April 2023

Team Aanpak Wachttijden

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Samenvatting van de aanpak	4
Afwegingskader voor het vormen van een visie en strategie	5
Inhoudelijke kennis	8
<i>Persona's: Wat het zijn en hoe ze gebruikt kunnen worden</i>	8
<i>Een beeld van scheidingen en risico/beschermende factoren</i>	12
<i>Impactpunten – punten die impact kunnen hebben op scheidingsproblematiek en wachttijd</i>	13
Een visie opstellen over de scheidingsaanpak	18
De vorming van een scheidingsaanpak in Rijk van Nijmegen	19
<i>Het opstellen van een visie</i>	19
<i>Het vormgeven van de aanpak</i>	19
<i>Tijdens implementatie</i>	19
De scheidingsaanpak vormgeven	20
<i>Principes van een systeemaanpak</i>	20
<i>Voorbeeldenkaart</i>	20

Inleiding

Een handreiking om als regio tot een visie en strategie voor een scheidingsaanpak te komen

Scheidingsproblematiek speelt overal in Nederland en zorgt voor een grote instroom in jeugdzorg. Vooral kinderen uit gezinnen in complexe scheidingen-zo'n 20% van alle scheidingen-blijven lang in jeugdzorg vanwege verschillende redenen. Daarnaast zorgen casussen met complexe scheidingsproblematiek gemiddeld voor zo'n 70% van de werklust van GI's. Vanuit het oogpunt van lange wachttijden in de jeugdzorg, is het interessant om met scheidingen aan de slag te gaan. De instroom is namelijk groot, en doorstroom en uitstroom zijn moeizaam. Vanuit deze gedachte is het Team Aanpak Wachttijden een verkenning naar de aanpak van scheidingsproblematiek gestart.

De verkenning heeft een handreiking als resultaat. Zodra besloten is dat scheidingen een brandhaard voor wachttijden vormen en er een toegespitste aanpak nodig is op dit thema, kunnen jeugdzorgregio's deze handreiking gebruiken als hulpmiddel om een visie en aanpak vorm te geven. De programmamanagers van Team Aanpak Wachttijden kunnen hen hierin begeleiden en adviseren.

Aan de hand van een afwegingskader kunnen er een visie op en strategische richting aan de aanpak gegeven worden. Een verzameling aan impactpunten in het scheidingsproces helpen om de strategie verder te verfijnen. Deze impactpunten zijn uit de verkenning gekomen als impactvol op instroom, doorstroom of uitstroom van kinderen uit gezinnen in jeugdzorg, en daarmee op wachttijden. Nagegaan kan worden op welke impactpunten in de regio al wel wordt ingezet en op welke nog niet. Met behulp van de visie, strategische richting en goede voorbeelden kan de aanpak op scheidingen vormgegeven worden.

Welke impact kan een goede scheidingsaanpak hebben?

De impactpunten zijn in te delen in 3 thema's: **Thema A) Netwerk dat elkaar steunt en de juiste informatie heeft**, **Thema B) Centraal punt om direct de juiste hulp te vinden** en **Thema C) Aandacht houden bij rust en welzijn**

Fase A is preventief en heeft hiermee effect op een verminderde instroom in jeugdzorg. Fase B zorgt voor instroom op de juiste plek en daarmee betere doorstroom in jeugdzorg. Fase C zorgt ook voor een betere doorstroom en mogelijk voor tijdige uitstroom.

Hoe we in de verkenning te werk zijn gegaan

- Literatuuronderzoek
- Gesprekken met experts
- Onderzoek onder regionale professionals en ervaringsdeskundigen naar openliggende behoeften en bestaande interventies
- Waarderen van losse elementen en regionaal geheel op o.a.: impact (op wachttijden), mate van bewijs, kosten, schaalbaarheid
- Opleveren (algemene) advies rapportage voor regio's aangevuld met persona's, scenario's en andere visuele 'activerende' elementen.

Samenvatting van de aanpak

Afwegingskader

Afwegingen en bespreekpunten om meer duidelijkheid te krijgen over je visie en strategie. Te bespreken met het projectteam en/of belangrijke stakeholders.

- **Voorbeeld van een bespreekpunt:**
Van een focus op alle relaties, tot een focus op complexe scheidingen

Inhoudelijke kennis

Contextuele kennis en belangrijke impactpunten die helpen bij het vormen van een geïnformeerde visie en strategie.

- **Voorbeeld van een impactpunt:**
Een centraal punt als toegang met expertise om te bepalen om welk type scheiding het gaat en welke aanpak daarbij past

VORMT SAMEN

Visie

Ten grondslag aan een succesvolle scheidingsaanpak ligt een sterke, breed gedeelde visie.

- **Wat maakt een goede visie**
Simpel uit te leggen, samen opgezet, commitment van alle samenwerkende organisaties, leeft en blijft leven.

Strategie

Geeft duiding aan de praktische uitvoering van de visie.

- **Voorbeelden:**
*Gaat de regio voor resultaten op de korte of lange termijn?
Met welke geldstromen kan gewerkt worden?
Wat is een realistisch doel?*

INFORMEERT

Het vormgeven van de aanpak

Voor het aanpakken van scheidingen is een systeemaanpak nodig. Die heeft in ieder geval de volgende principes:

- **Innoveren met de mens centraal**
Door jezelf onder te dompelen in de belevingswereld van de gebruikers (professionals/cliënten) begeef je je letterlijk in de context van het probleem en leer je de aard van het probleem beter te begrijpen.
- **Experimenteren en testen**
Om te voorkomen dat we een oplossing breed implementeren en veel kosten maken voordat we erachter komen dat het toch niet goed gebruikt wordt, testen we (kleinere) oplossingen zo snel mogelijk in de praktijk.

In een systeemaanpak gaat het niet zozeer om het ontwikkelen van één interventie, maar juist om het combineren van meerdere interventies, die elkaar versterken.

Geïnformeerd door de visie en strategie kun je te werk gaan in het kiezen en ontwikkelen van de juiste interventies. Gelukkig hoeft je als regio niet het wiel opnieuw uit te vinden, er gebeurt namelijk al heel veel in het land waar je op voort zou kunnen bouwen.

In de voorbeeldenkaart heb we veelbelovende voorbeelden per impactpunt weergegeven. Die kun je gebruiken om je aanpak vorm te geven.

Afwegingskader voor het vormen van een visie en strategie

Gemeenten en regio hebben een belangrijke rol in dat kinderen zich zo gezond en veilig mogelijk kunnen ontwikkelen. Relatie- en echtscheidingsproblematiek hebben effect op een gezonde ontwikkeling van kinderen. Hoe kies je als gemeente de juiste aanpak op deze thema's? Het bepalen van je aanpak, start bij het vormen van een duidelijke visie en strategie op de thema's op inhoud en verantwoordelijkheid. Denk daarbij aan: wat zijn de kaders? Waar ligt de focus? Wat vind je als gemeente belangrijk in een aanpak van scheidingsproblematiek? Hoe gaan je te werk? Dit afwegingskader biedt punten om gezamenlijk over in gesprek te gaan, met regio collega's en partners uit het veld. Deze afwegingen kunnen helpen een gezamenlijk visie en strategie op te stellen.

Waarbinnen geven jullie de aanpak vorm?

Een duidelijke visie vanuit de opdrachtgever waaraan iedere deelnemer zich committeert is, is onontbeerlijk voor een zo effectief mogelijke aanpak. Je kunt de volgende afwegingen langs gaan om een visie te vorm op de kaders waarbinnen de aanpak vorm krijgt.

1. Hoe kleurt de politiek jullie visie?
 - Vrijheid: vindbaar en zelfstandig keuzes maken
 - Sociaal: gelijkheid en kwetsbaren (vroegtijdig) helpen
 - Anders, namelijk...
2. Welke gedachtegoed speelt mee?
Bijv. focus op individu of focus op gezinssysteem
 - Welke gedachtegoed heerst al in de regio?
 - Welke inspiratie is er?
 - Wat willen jullie uitzoeken?
3. Welke belangen spelen mee?
 - Welke organisaties werken mee, welke partners hebben welk belang?
 - Wie werken mee in het ontwikkelteam, wat zijn rollen en belangen?
 - Welke weerstand verwacht je bij het presenteren van de visie?
 - Wat is nodig om draagkracht bij ieder te creëren? En welke tijd nemen we daarvoor?
4. Wat is aansluitend op de visie, de plek in het proces waar je en de manier hoe je het meeste effect wilt hebben?
 - Voorkomen van instroom door preventief te werken
Zoals inzetten op het versterken van het gewone leven en eerder signaleren.
 - Het creëren van een goede doorstroom
Zoals inzetten op een sterke analyse
 - Het toewerken naar uitstroom
Zoals regelmatige evaluatie en bieden van nazorg

- Een combinatie is ook mogelijk

Hoe verbind je bovenstaande onderdelen in de keten met elkaar, zodat het circulair georganiseerd is in plaats van lineair?

5. Wat vinden jullie belangrijk in communicatie?

- Wat vinden jullie belangrijk voor een communicatiestrategie?

6. Op wie willen jullie focussen?

Denk daarbij ook na over: wat is de reden dat jullie daarop de focus leggen? Welk effect willen jullie ermee bereiken?

- Alle relaties; complex en niet-complex
- Alleen complexe scheidingen
- Alleen niet-complexe scheidingen (vooral preventief)

Wat is jullie strategie op het ontwikkelen van de aanpak?

Je kunt de volgende afwegingen langs gaan om een strategie te bepalen hoe de aanpak ontwikkelt kan worden binnen de regio.

7. Op welke termijn focus je?

- Langetermijneffect op scheidingsproblematiek en wachttijden
- Korte-termijneffect op scheidingsproblematiek en wachttijden

8. Op welke manier zijn jullie (persoon/personen die de aanpak regionaal vormgeven) betrokken?

- Welke rol neem je als overheid in?
Bijvoorbeeld informerend, faciliterend, samenwerkend, rechtmatig en/of dienstverlenend
- Hoe zet je je rol als opdrachtgever in?
- Hoe groot is je betrokkenheid bij de scheidingsaanpak?
Van casussen oppakken en actief nieuwe interventies inzetten, tot monitoren van kwaliteit van de hulpverlening in de keten, monitoring van leren in de keten en/of signaleren eventuele ontbrekende expertise
- In hoeverre blijf je betrokken bij casussen?
Bijvoorbeeld casussen zo snel mogelijk afhandelen (de-escaleren), vinger aan de pols (blijven helpen)

9. Hoe ver rijken de mogelijkheden om in gezamenlijkheid een aanpak te ontwikkelen?

In het algemeen geldt; hoe meer domein-overstijgend je kunt werken, hoe sterker het effect. Dit bespreekpunt helpt beter begrijpen waar jullie mogelijkheden liggen en dus ook hoe groot het effect van de aanpak kan zijn.

- Bij het ontwikkelen van de aanpak blijven we ontwikkelen binnen bestaande afdelingen en organisaties en daarbij horende regels
- Bij het ontwikkelen van de aanpak is mogelijk over afdelingen en organisaties en daarbij horende kaders en regels heen te werken

10. Welk type investering is mogelijk

- Welke portefeuille of een combinatie ervan is logisch voor de geldstroom (WMO, Jeugd, Veiligheid, etc)?
- Welke alternatieve geldstromen zijn er en betrek je?

11. Wat voor type ontwikkeling gaan jullie aan?

Bij het vormgeven van een systeemaanpak zul je vrijwel zeker een combinatie van onderstaande mogelijkheden maken om het systeemeffect te bereiken. Echter is het goed te bespreken bij welke vorm van ontwikkeling het zwaartepunt zal liggen.

- Iets helemaal nieuws ontwikkelen; toewerken naar een vernieuwende toekomst (radicaal)
- Voortbouwen op wat er al is in de regio
- Voortbouwen op landelijke voorbeelden
- Inkopen van bestaande mogelijkheden

Inhoudelijke kennis

De kennis in dit hoofdstuk is een samenstelling van inhoudelijke informatie, die lading geeft aan de scheidingsproblematiek. Het kan de visie informeren en gebruikt worden voor het vormen van een strategie en aanpak op wachttijden door scheidingsproblematiek.

Persona's: Wat het zijn en hoe ze gebruikt kunnen worden

Met de persona's vertellen we drie verhalen. Het zijn vertalingen van de opgedane inzichten naar voorbeelden van hoe het eraan toe kan gaan in het échte leven. Elke persona, elk verhaal, is een samenstelling van de diverse ervaringen van ouders, kinderen en professionals die we de afgelopen maanden opgehaald hebben in gesprekken, in literatuur en online. Het is dus geen beeld van een typische ouder in scheiding, het is geen karikatuur. Het is een voorbeeld van hoe een scheiding voor iemand kán zijn. Elke scheiding is namelijk anders, elk gezinslid ervaart het anders en elk gezinslid gaat er anders mee om. Deze persona's zijn compacte brokjes met informatie die laten zien hoe een scheiding voor iemand kan zijn en wat er in dat proces dan juist belangrijk is voor iemand.

Ga je aan de slag met de aanpak van scheidingen? Dan helpen deze verhalen je om goed te begrijpen wat er bij een gezin in scheiding allemaal speelt. Lees de verhalen door, bespreek ze met collega's en denk telkens aan Yaro, Ella en Daniël terug. Hoe is het voor hen? Wat hebben zij nodig? Hoe kunnen we hen zo goed mogelijk steunen?

De persona's starten op de volgende pagina. Zie de PDF ['Persona's'](#) voor een grote versie.

Ik ben Yaro Barasa

Mijn zoon zie ik al 3 jaar lang maar heel af en toe, terwijl ik van niemand meer hou dan van hem

Niet zo goed in praten wat snel frustrleert

Veel emoties maar moeite om ze te uiten

Vindt rechtvaardigheid het belangrijkste wat er is

Heel enthousiast en soms iets té

Gesprekjes, gesprekjes, gesprekjes...

"Telkens moet ik samen met mijn ex in gesprek met de voogd en elke keer word ik er zo gefrustreerd van, want mijn ex kan heel goed praten. Ik word dan snel boos en begin hard te praten, wat onhandig is, maar anders luistert de voogd niet naar mijn kant van het verhaal. Ze moeten toch horen hoe het voor mij is, hoe het echt in elkaar zit."

De controle kwijt

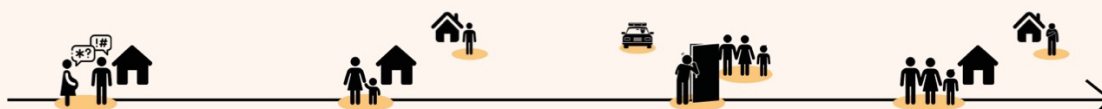
"Als ik er zo over terugdenk voelt het alsof me van alles is overkomen, de controle ben ik kwijtgeraakt. Mijn eigen acties en de acties van mijn ex hebben geleid tot waar we nu zijn. Dat mijn kind zelfs even uit huis geplaatst was... Was het maar anders gelopen."

Opgebrand

"Ik zit nu thuis, maar ik werkte altijd als installateur, een prachtig beroep. Mijn vrije tijd besteedde ik aan het terugkrijgen van mijn zoon. Je probeert alles goed te doen, te zoeken naar oplossingen en je komt niet verder. Zo betaalde ik elke maand alimentatie, maar ik zag mijn zoon niet eens... Op werk kreeg ik veel ruzie en de bedrijfsarts stuurde me naar huis. Hij zegt dat ik een burn-out heb."

Ik voel me verraden

"Met een deel van mijn vrienden wil ik niks meer te maken hebben. Mijn ex en ik delen dezelfde vriendengroep en ik begrijp er niets van dat ze nog steeds met haar omgaan. Het is zo duidelijk dat ze mijn zoon van me afpakt. Mijn ouders hebben me wel altijd gesteund en ze zijn nog wel eens naar mijn ex toegegaan, maar ze kunnen ook niet veel doen."

Niet klaar voor het (gezamenlijk) ouderschap

"Mijn ex en ik kennen elkaar al sinds de basisschool. Op ons 18^e werden we een stel. Toen we 21 jaar waren werd mijn ex ongewenst zwanger. Ik zou nooit een baby laten weghalen, dus ondanks dat het niet echt goed ging tussen ons besloten we bij elkaar te blijven."

Opoffering om zoon bij zich te houden

"Na de geboorte van onze zoon hadden we vaak ruzie. Toen mijn zoon 5 jaar was stond Veilig Thuis voor de deur, de buren hadden ze gebeld. Ik heb wel eens een deuk in de auto geschopt, maar ben nooit agressief geweest naar mijn ex of zoon! Toch plaatsten ze onze zoon uit huis. Ik was er kapot van en om mijn zoon weer thuis te krijgen ben ik verhuisd, om zo aan de eisen van de rechtbank te voldoen. Dat betekende dat ik mijn zoon even niet meer zou zien, want volgens de voogd was er rust nodig. Ik werd er zo verdrietig van om andere vaders met hun kind te zien in de supermarkt."

Voelt dat ex hem buiten spel probeert te zetten

"Nadat ik me een tijdje netjes aan die rustperiode had gehouden, merkte ik dat mijn ex me tegen mijn zoon aan het opzetten was. Ik mocht niet op zijn verjaardag komen, geen cadeautje geven. Maar ik wilde gewoon mijn kind zien, dus na een tijdje ging ik steeds vaker naar hun huis of ik volgde ze. Mijn ex kreeg een nieuwe vriend en ik verdenk hem ervan gewelddadig te zijn. Mijn ex en mijn kind lijken namelijk angstig voor hem. Ik deed een melding bij Veilig Thuis, maar vervolgens kreeg ik de politie op mijn dak voor stalking."

Onrechtvaardig maar machteloos

"Uiteindelijk is het één grote puinhoop geworden. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken aan de voogd wat er speelt: dat mijn ex mijn zoon bij me weghoudt. De nieuwe voogd die we nu hebben lijkt beter naar me te luisteren. Hij probeert ervoor te zorgen dat ik mijn zoon weer in het weekend mag zien. Alleen nu heeft mijn zoon volgens de voogd besloten dat hij me niet meer wil zien. Dit komt vast omdat zijn moeder op hem heeft ingesproken. Ik word er hopeloos van..."

Beste lezer,

Dit is wat wij jullie willen meegeven.

Onze relaties zijn al nooit écht goed geweest. Er was bijvoorbeeld al sprake van ongelijkheid of van veel ruzies. We wachten dan ook met het zoeken van hulp tot de situatie écht niet meer te houden is. Er speelt op dat moment al zoveel dat er sowieso iets moest gebeuren. We weten alleen zelf niet goed wat precies, want wat is er nou eigenlijk aan de hand?

Omdat er zoveel aan de hand is en we er middenin zitten, is het voor ons moeilijk om te bepalen wat voor informatie of hulp we nodig hebben en waar we dat kunnen vinden. Het gaat niet goed met onze kinderen, niet goed met onszelf, maar wat het precies is waarvoor we hulp zoeken, we weten het niet. **Konden we maar even ergens ons verhaal kwijt, bij iemand die met ons meedenkt.** Maar waar zoek ik zo iemand?

Als er hulp bij komt hebben ze niet goed door wat er allemaal onder het oppervlak gaande is. **Kijk naar ons, onze persoonlijke geschiedenis, hoe we zijn in de relatie tot onze (ex-)partners en andersom. Kijk naar alle zorgen die we hebben en wat voor invloed dat op ons heeft.** Heb als professional een goed beeld van de situatie. Aan hulp die niet bij ons past hebben we niks.

Helaas werkt hulp met de focus op samen praten niet voor ons, omdat we simpelweg niet meer samen kunnen praten. We kunnen zelfs ziek worden van de stress die het ons geeft. We overwegen misschien wel hulp voor onszelf te zoeken, of vinden dat onze (ex-)partners hulp moeten krijgen, maar de hulp die we krijgen focust op hoe we samen ouder kunnen blijven voor ons kind. **Terwijl wijzelf ook behoefte hebben aan ondersteuning.**

Na verloop van tijd zijn er zoveel hulpverleners betrokken dat we ons de casemanager voelen van onze eigen situatie. **Een centraal punt dat alles verzamelt** is er niet, dus moeten we dat maar zelf doen. En hoewel de hulp misschien tijdelijk positief effect heeft, is de kans groot dat de problemen opnieuw beginnen zodra de hulpverlening uit beeld is.

Samen ouder blijven lukt niet meer, we moeten los van elkaar verder. Elk een eigen leven opbouwen, zonder het voortdurende conflict waarbij diepe haat naar onze ex ontstaat. Als we kunnen voorkomen dat de situatie gedurende zo'n lange tijd zo erg uit de hand loopt, dan kunnen we de veiligheid voor ons kind tenminste blijven garanderen.

Namens Yaro en alle ouders die in een ongelijkwaardige relatie en/of scheiding zitten

Ik ben Ella Langerak

Met bloed, zweet en tranen zijn we er doorheen gekomen. Maar hoe we dat gedaan hebben...

Niet zo stressbestendig en snel overweldigd

Gepassioneerd maar soms een beetje bazig

Vindt een goede ouder zijn het belangrijkste wat er is

Heel zorgzaam en soms iets té

Op zoek naar hulp

"Waar moest ik goede info vinden? Er zijn zoveel websites, maar waar begin je? En welke advocaat is goed? Waar kan ik financieel advies krijgen? Ik ben niet goed met cijfers en verlies daardoor snel het overzicht en kan ik geen goede keuzes maken. Nu de scheiding alweer even achter de rug is heb ik nog steeds geldzorgen. Gelukkig kijkt mijn moeder af en toe met me mee."

Zoveel stress...

"Als ik er zo over terugdenk vraag ik me af hoe ik met zoveel stress een goede ouder kon zijn. Ik moest zoeken naar een nieuwe woonplek, mijn financiën op orde krijgen, mijn omgeving het nieuws vertellen. En ondertussen moest ik gewoon naar werk en mijn kinderen naar school en de kinderopvang krijgen. Wat een tijd..."

Naar de andere kant van de stad

"Nadat we besloten hadden uit elkaar te gaan hebben we nog een aantal maanden samen moeten wonen, omdat het zo moeilijk was een nieuw huis te vinden. Dat heeft me heel veel stress gegeven. En de kinderen hebben er denk ik ook veel last van gehad. Uiteindelijk kwamen we terecht aan de andere kant van de stad. Ik vond het zo erg voor mijn oudste dochter dat ze naar een andere school moest."

Leren over de impact op mijn kids

"Bij 'Kinderen uit de kneel' leerden we hoe de scheiding voor onze kinderen was. Ik wil geen situaties creëren zoals ik die laatst zag. Toen werd een jongetje bij de MacDonald's overdragen aan zijn vader. Ik zag dat jongetje papa een knuffel geven, weglopen, nog even zwaaien en daarna bij mama in de auto stappen. Dat wil ik mijn kinderen echt niet aan doen."

Verschuivende ideeën over het ouderschap

"Vlak na de geboorte van ons eerste kind begon de onenigheid. Sowiezo had het ouder worden zoveel meer impact op onze relatie dan we gedacht hadden. Daarnaast kwamen we er al snel achter dat we hele verschillende ideeën hadden over het ouderschap. Dat zorgde voor veel irritaties en ruzies. Vlak na de geboorte van ons tweede kind stelde ik voor om relatietherapie te nemen, maar mijn ex stond er niet voor open. Onder andere omdat het zo duur was."

Strijd in de rechtbank

"Toen we besloten te gaan scheiden hebben de kinderen een week bij mijn moeder gelogeed. Het was heel fijn dat het kon, want er moest veel geregeld worden. Scheiden kost veel geld! Over mediation hebben we ook nog nagedacht. Achteraf hadden we dat misschien beter wel kunnen doen, want uiteindelijk hadden we allebei een advocaat die voor ons in de rechtbank stond omdat we er maar niet uitkwamen. En dat kostte natuurlijk alomog bakken met geld."

Financieel in de knoop

"We kwamen er maar niet uit met het ouderschapsplan. Via de rechtbank kwamen we in de jeugdzorg terecht. We werden doorverwezen naar de behandeling 'Kinderen uit de kneel'. Mijn ex wilde eerst niet mee, maar uiteindelijk heeft zijn beste vriend hem gelukkig toch overtuigd. In mijn eentje had ik niet kunnen deelnemen. Ik ben toen ook nog een tijdje erg ziek geweest, maar ik kon me niet ziekmelden, ook al vond de huisarts dat dat nodig was. Ik kon het me financieel echt niet veroorloven. Als het ouderschapsplan nog niet rond is kun je namelijk nog geen toeslagen krijgen..."

Het blijft spannend

"We hebben nu een manier gevonden, maar hoe we dat gedaan hebben... Ik zou het echt niet nog een keer kunnen. Het is een vervelende en moeilijke tijd geweest. En ik merk dat ik nog altijd wat spanning voel, want wat als er straks weer iets verandert... Dat de kinderen bijvoorbeeld iets anders willen. Komen we er dan met een rustig gesprek uit? Ik heb nu ook zelf therapie en dat helpt om alles wat beter te plaatsen. Een vriendin raadde het me aan. Ik ontdek er veel, bijvoorbeeld over hoe ik zelf opgegroei ben en het effect daarvan op mijn eigen relaties en hoe ik mijn kinderen wil opvoeden."

Beste lezer,

Dit is wat wij jullie willen meegeven.

Wanneer we kinderen krijgen heeft dit zoveel meer impact op onze relatie dan wij voorzien hadden. Er kunnen thuis spanningen en irritaties ontstaan, maar dit houden we zoveel mogelijk voor onszelf. We schamen ons ervoor dat het bij ons niet goed lukt, terwijl andere ouders om ons heen het ouderschap zo goed lijken aan te kunnen. **Wat ons zou helpen is dat we wat eerlijker zijn naar elkaar. Dat perikelen in het ouderschap en relatieproblemen wat meer bespreekbaar zijn.**

Als het écht niet goed tussen ons en onze partner gaat en we besluiten te scheiden staat onze wereld op zijn kop. Er zijn dan ontzettend veel praktische dingen die geregeld moeten worden. Van het overzetten van abonnementen tot inzicht krijgen in ingewikkelde geldzaken. Van het vinden van een nieuwe woonplek tot de juiste juridische papieren aanleveren. Daarnaast is het een hele emotionele tijd. Voor onszelf, voor onze kinderen, en ook voor onze omgeving. **Een luisterend oor en praktische tips, dat zou ons helpen.**

Hoe kunnen we, wanneer er zoveel gaande is wat ons stress geeft, een goede ouder zijn? Pas wanneer onze kinderen ander gedrag gaan vertonen en de leerkracht bij ons aan de bel trekt, beseffen we hoe weinig we er voor onze kinderen zijn geweest. We hadden simpelweg niet de ruimte om er te zijn voor hen, terwijl we eigenlijk niets belangrijker vinden.

Wanneer we hulp gaan zoeken, omdat we er samen niet uitkomen, kost het óf geld, óf we hebben een verwijzing nodig. **We zijn op zoek naar een laagdrempelige plek waar we even ons verhaal kunnen doen en verdere hulp kunnen krijgen.** Aankloppen bij de wijkteams van de gemeente of bij een jeugdzorginstelling vinden we een eng idee.

Als we dan toch te lang geprobeerd hebben om alles zelf te regelen maar dat niet lukt, komen we in een rechtszaal terecht. En onze advocaten gaan keihard tegen elkaar in. Als de bom nog niet op ploffen stond gebeurt dat nu wel.

Vervolgens verwijst de rechter ons dan toch naar jeugdzorg, om te proberen er met hulp van een professional er samen uit te komen. Je moet als ouder allebei water bij de wijn doen, maar het voelt al snel oneerlijk. **Het zou fijn zijn als de professional goed analyseert wat er allemaal speelt bij ons.** Als deze door heeft hoe onze omgeving ons beïnvloedt, hoe ons persoonlijke verleden effect heeft op hoe we nu zijn, enzovoort.

Wanneer iedereen zich na het hulptraject vervolgens aan de afspraken houdt is er rust. Maar wat als er iets verandert? Wat als wij, onze ex-partners, of de kinderen nieuwe afspraken willen maken? Kunnen we dat doen zonder ruzie? **Een professional waar we dan op terug kunnen vallen zou helpend zijn.**

Namens Ella en alle ouders die tijdens de scheiding alle balletjes hoog moeten houden

Ik ben Daniël Nowacki

Ik troost mijn zusje van 7 jaar als ze weer verdrietig is om papa en mama.

- Maakt soms een leugentje om eigen bestwil
- Is nooit moe maar komt wel vermoeid uit bed
- Vindt dat het wel tijd voor zakgeld wordt
- Heel gevoelig en soms iets té

Mama doet eng

"Soms staat papa ineens voor de deur. Mama kan dan echt heel eng worden. Ze gaat dan echt gillen en ze roept dat ik en mijn zusje naar onze kamer moeten. Ik ging ze laatst afluisteren. Papa zei toen dat mama gek was geworden. Daar schrok ik wel van. Ik zou wel aan iemand willen vragen of mama echt gek is, maar aan wie vraag je dat?"

In de knel tussen papa en mama

"Mama zegt dat papa helemaal niks meer voor mij en mijn zusje wilt betalen, omdat hij een leven zonder ons veel fijner vindt. Dat vind ik wel gek van papa, want het was altijd leuk als we samen stripboeken lazen. Of als we gingen stoeien. Maar als papa ons niet wilt zien, dan wil ik hem denk ik ook niet meer zien."

Ze vinden me boos

"Ik moest met mama bij de juf komen, omdat ze vond dat ik boos deed tegen de andere kinderen. Nu hebben ze besloten dat ik op dinsdag na school naar een mevrouw moet, omdat ik te boos ben. Stom, want nu mis ik telkens de voetbaltraining. Dat betekent vast dat ik met wedstrijden voortaan op de bank moet. En ik word vast heel slecht..."

Ik word vergeten

"Ik kreeg op m'n kop van de gymleeraar, omdat ik mijn gymspullen vergeten was. Maar mama was vergeten ze te wassen en klaar te leggen! Toen ik dat zei tegen de gymleeraar werd hij nog bozer. Ik mocht niet meegymmen in mijn normale kleren, maar moest wel als straf alles opbouwen en opruimen voor de rest van de klas. Ik kon wel huilen. Stomme mama!"

Verantwoordelijk voor papa's en mama's geluk
"Er gaat iets niet goed tussen papa en mama. Tijdens het eten zeggen ze niks tegen elkaar en papa is in de avonden en in het weekend veel weg. Mijn zusje vertelde me laatst dat ze bloemblaadjes had geplukt en onder hun kussen had gelegd, zodat ze zouden stoppen met ruzie maken. Ze snapt nog niet dat dat geen zin heeft. Ik probeer altijd zo vrolijk mogelijk te zijn als we met zijn vieren zijn. Dat werkt meestal best goed."

Schuldgevoel
"Papa kwam ineens niet meer thuis. Mama vertelde dat hij ergens anders was gaan wonen. Misschien was papa toch thuisgekomen als ik liever was geweest tegen hem? Zou het mijn schuld zijn? Ik probeerde dat aan mama te vragen, maar ze werd steeds boos als ik over papa begon. Nu zeg ik niks meer over papa, maar ik mis hem wel heel erg. Hoe kan ik met hem in contact komen?"

Weinig oog voor de kinderen
"Er kwam een mevrouw langs, Anja. Ze ging eerst met mama praten die toen moest huilen. Even later belde papa aan, ik had hem al heel lang niet gezien! Papa ging ook met Anja en mama praten. Ik en mijn zusje mochten er niet bij zijn. Na het gesprek ging Anja meteen weg en papa ook. Hij ga me een briefje maar die pakte mama meteen af toen papa weg was."

Ik zeg wel niks meer
"Ik mocht ook een keer met Anja praten en toen heb ik gezegd dat mama naar papa had gebeld, want dat hoorde ik laatst. Toen was ze heel hard aan het schreeuwen aan de telefoon. Mama was achtergekomen dat ik dat verteld heb tegen Anja en toen was ze echt heel erg boos op me. Ik moest naar mijn kamer voor de rest van de dag. Ik heb heel erg gehuild. Ik ga de volgende keer niks meer tegen Anja zeggen."

Beste lezer,

Dit is wat wij jullie willen meegeven.

Als we merken dat het thuis niet goed gaat tussen onze ouders doen we er alles aan om het beter te maken. We hopen dat het niet onze schuld is, maar denken dat al snel. We voelen ons verantwoordelijk voor het geluk van onze ouders en wringen ons in allerlei bochten om iedereen maar zo blij als mogelijk te houden. **Het zou ons helpen als onze ouders toch iets over hun situatie met ons delen, want we hebben écht wel door dat er iets aan de hand is.**

Wanneer onze ouders ons vertellen dat ze gaan scheiden blijven we nog lang hoop houden dat het toch weer goed komt. Als we merken dat er dan toch van alles gaat veranderen, gaat dat voor ons vaak heel erg snel. **We hebben tijd nodig om te wennen aan alle veranderingen.** Tijd die we vaak niet krijgen, omdat er plotseling van alles besloten wordt. Een nieuwe school, een nieuwe woonplek en soms zelfs twee, heen en weer tussen papa en mama. En die nieuwe liefde van onze ouders, dat kan echt heel verwarrend zijn.

Door alle drukte en strijd vergeten onze ouders ons een beetje. Op school is het moeilijk om het erover te hebben, zeker als daar niemand iets door lijkt te hebben. **Terwijl we juist behoefte hebben aan een luisterend oor.** Omdat er weinig ruimte voor ons is om alles te verwerken, kunnen we ons na een tijdje anders gaan gedragen. Er wordt dan soms hulp voor ons gezocht om ons nieuwe gedrag te veranderen, terwijl dat eigenlijk is ontstaan door de situatie thuis.

Als onze ouders maar ruzie blijven hebben en er hulp komt, dan gaat de aandacht van die professional vaak naar onze ouders. Als we wel contact hebben met de hulpverlening vertellen we soms niet alles wat er speelt, om onze ouders te beschermen. Of omdat onze ouders boos op ons worden als we iets verkeerd hebben gezegd. Vaak kunnen we ons het moment herinneren waarop we denken 'laait maar, ik doe het wel alleen'.

Het kan zo heftig worden thuis dat het onveilig wordt voor ons. Onze ouders kunnen ons dan gaan gebruiken als middel om de strijd mee te voeren. Het kan zelfs zo ver gaan dat we één van onze ouders niet meer zien. Omdat ze ons niet meer willen zien, of omdat wij dat zelf besluiten. Hoe kunnen we voorkomen dat het zo ver gaat?

Namens Daniël en alle kinderen met gescheiden ouders

Beste lezer,

Vanuit ons perspectief als hulpverlener zien we dingen graag veranderen.

Wanneer wij als hulpverlener betrokken raken bij een scheiding, is het vaak al erg laat. Ouders hebben dan al van alles zelf geprobeerd en als ze dan bij ons komen voor hulp is er vaak al een ingewikkeld conflict ontstaan. Meestal omdat ze er bij het maken van afspraken niet uitkomen, of omdat ze de afspraken niet nakomen.

Daarnaast hebben we altijd te maken met twee kampen. Hiermee omgaan is moeilijk. **We kunnen verwickeld raken in het conflict tussen beide ouders.** We worden al snel verweten een kant te kiezen en één ouder in de steek te laten. Het komt dan ook veel voor dat er klachten over ons worden ingediend en dit heeft toch wel effect op ons werkplezier.

Waar we normaal gesproken vanuit ons zorghart te werk gaan, **is er bij een scheiding een andere aanpak nodig.** We moeten zakelijk en feitelijk blijven, in plaats van dat de focus ligt op contact maken en aansluiting vinden. Ouders zijn zo bezig met ons overtuigen dat zij gelijk hebben dat ze gaan manipuleren. Soms zijn ouders in zo'n staat dat ze meldingen doen over onveilige thuissituaties bij de ex-partner om ruis in het proces te veroorzaken. Voor ons betekent dit dat er veel onduidelijkheid is. Het is een uitdaging om buiten de inhoud te blijven en te focussen op het proces. Hoe hard de ouders ook schreeuwen, we moeten de kinderen centraal stellen.

Wat ons werk met ouders in conflict verder ingewikkeld maakt, is de beperkte invloed die we hebben. In het vrijwillig kader zijn ouders niet verplicht om deel te nemen aan dat wat we aanbieden. We hopen dat de hulp effect heeft, maar wat in sommige gevallen gebeurt, is dat de situatie verslechtert en het conflict verhardt. Wanneer de thuissituatie voor de kinderen onveilig wordt, komt de jeugdbescherming in beeld. In het gedwongen kader kunnen we ouders wel verplichten om hulp te ontvangen, maar ook hier zijn er beperkingen. We kunnen ouders bijvoorbeeld niet verplichten om aan de slag te gaan met hun eigen problematiek. Mocht een ouder dat wel willen, dan **zou het handig zijn als we een goede samenwerking zouden hebben met de volwassen GGZ.**

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ouders eerder hulp zoeken? Hoe kunnen we hen op de juiste manier ondersteunen zodat de situatie niet erger wordt, maar er rust komt voor de kinderen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat we het kind centraal blijven stellen en niet overschaduwd worden door het ouderlijk conflict? Hoe kunnen we ouders met eigen problematiek ondersteunen? Hoe behouden we ons werkplezier?

Namens de hulpverleners die betrokken zijn bij scheidingen in Nederland

Een beeld van scheidingen en risico/beschermende factoren

- Als we een **complexe scheiding** kunnen voorkomen, betekent dit dat we het aantal kinderen die in aanraking komt met de jeugdbescherming kunnen verminderen
 - [Een kleine 10%](#) van de verbroken relaties eindigt in een conflictscheiding.
 - Ongeveer 40% van de kinderen in jeugdzorg heeft gescheiden ouders. Dit percentage wordt hoger naarmate de zorg specialistischer wordt. Zo is er bij 70% van de casussen bij de jeugdbescherming sprake van gescheiden ouders. [PACT](#)
- [Aspecten](#) die een scheiding tot een complex geheel maken zijn:
 - Woon- of inkomensproblematiek
 - Opvoedproblemen
 - Kindfactoren zoals ADD, ADHD en autisme
 - Ouderfactoren zoals licht verstandelijke beperkingen, verslavingsproblemen en andere psychische- en psychiatrische problematiek.
- [Belangrijkste risicofactoren bij kinderen](#) voor ontwikkeling van problemen voor, tijdens en na de scheiding zijn:
 - Familiaal geweld
 - Ernstige en langdurige ruzies tussen ouders
 - Een slechte band met de inwonende ouder, met de uitwonende ouder en met de stiefouder
 - Financiële achteruitgang
 - Een ouder die verder weg gaat wonen
- De richtlijn 'Scheiding en problemen bij jeugdigen' vermeldt als de meest in het oog springende [risicofactoren](#) voor een complexe scheiding de volgende problemen van één van beide of bij beide **ouders**: gedragsmatige en/of persoonlijkheidsproblemen,

traumatische ervaringen, geweldsproblemen, alcohol- en/of drugsverslaving, conflicten tijdens de relatie en/of ernstige relatieproblemen, en/of elkaar niet kunnen vergeven. Het netwerk kan hierbij een escalerende rol vervullen, bijvoorbeeld de juridische strijd tussen ouders.

- Als belangrijkste [beschermende factoren](#) die een complexe scheiding kunnen voorkomen wordt in de richtlijn uitgegaan van: een goede kwaliteit van de relatie van en onderlinge communicatie tussen de ouders vóór de scheiding, het belang dat de ene ouder aan de andere ouder toekent voor het welzijn van hun kind(eren) (ouders die de andere ouder belangrijk vinden zijn minder geneigd om conflicten te hebben na scheiding), het vermogen om met de co-ouder samen te werken, te communiceren en overeenstemming te bereiken, de bereidheid om hulp te accepteren, steun vanuit het netwerk, zoals door familieleden, in het bijzonder opa's en oma's, burens en vrienden. Zowel individuen als paren zijn gebaat zijn bij hulpbronnen vanuit de omgeving.
- [Positieve/ beschermende](#) factoren bij kinderen: humor van de ouders, onderlinge genegenheid tussen ouders, interesse voor het kind, positieve onderlinge communicatie. Goed netwerk, zelfstandigheid en voldoende probleemoplossend vermogen.

Impactpunten – punten die impact kunnen hebben op scheidingsproblematiek en wachttijd

In het proces rondom scheidingen zijn een aantal impactpunten aan te wijzen. Het zijn belangrijke punten in het systeem waar, wanneer daaraan gedraaid wordt, de situatie naar verwachting verandert. Naar onze verwachting zit op deze punten de ruimte voor verandering en de mogelijkheid om wachttijden aan te pakken. Bij het bepalen van de impactpunten is gekeken of deze voldoen aan factoren die wachttijden beïnvloeden. Deze factoren zijn terug te vinden in het document [Een functionele kijk op wachttijden](#).

A. Netwerk dat elkaar steunt en de juiste informatie heeft

Punten 1 t/m 4 richten zich op steun vinden in het eigen netwerk van het kind en de ouders, en het goed informeren van dat netwerk.

1. [Bespreikbaarheid van onderwerpen als relatieproblemen en ouders worden in eigen omgeving van gezin](#)

Wanneer een kind wordt geboren heeft dit veel impact op de ouders. Enerzijds is er veel blijdschap, maar het ouderschap wordt vaak onderschat. Hoe goed je je ook voorbereid, als ouder weet je nooit precies wat er gaat gebeuren. Wat je ook niet weet is wat het ouderschap voor effect gaat hebben op je relatie. Er kunnen spanningen ontstaan. Wanneer ouders er samen niet uitkomen blijft het vaak binnenshuis. De stap om het problemen te bespreken in de eigen omgeving, bijvoorbeeld met vrienden of familie is groot. Wat hieraan bijdraagt is het hedendaagse beeld dat we hebben van relaties en het ouderschap, namelijk dat deze perfect moeten zijn. Deze schaamte of angst voor de gevolgen maakt het ook lastig om meer professionele hulp te zoeken. Ook blijft er lang de hoop dat het gewoon weer goed komt. Het is belangrijk om relatieproblemen en opvoedperikelen bespreikbaar te maken, zodat mensen weten dat ze er niet alleen in zijn, dat ze steun kunnen vinden bij elkaar en elkaar verder kunnen helpen. (Bron - *Dit impactpunt is besproken op een ouderavond in Twente.*) De verwachting is dat wanneer deze onderwerpen beter bespreikbaar zijn, mensen elkaar meer

kunnen steunen en er eerder bij elkaar wordt opgemerkt wanneer er meer nodig is en dat helpt om er eerder met hulp bij te zijn.

2. Een geïnformeerde school voor het kind

School is voor het kind een belangrijk plek waar het kind veel tijd doorbrengt. Het is opvallend dat school vaak niet weet hoe het gesprek met het kind over de scheiding aan te gaan, en school ook niet weet hoe de (subtiele) signalen van de impact van de scheiding op het kind te herkennen. Vaak wordt gedacht dat een druk kind in de klas meer last heeft van de scheiding dan een kind dat stil is en zich volledig aanpast. Dit wil niet zeggen dat het tweede kind geen last heeft van de situatie. Goed om dus te noemen is dat een scheiding impact heeft op ieder kind, alleen elk kind reageert anders.

Bron: gesprekken met ontwikkeltafel Twente – inzet Villa Pinedo op scholen.

Een goed geïnformeerde school is belangrijk, zodat school kennis heeft over scheidingen en de impact daarvan op kinderen, weet hoe te reageren op een kind in een scheidingssituatie en de signalen kent wanneer een kind eronder lijdt. Daarbij is informeren belangrijk zodat school inziet welke rol school kan spelen, en geïnspireerd wordt hoe zij dat kunnen inrichten binnen hun eigen school.

De verwachting is wanneer er wordt gewerkt aan goed geïnformeerde scholen in de regio, kinderen meer steun vinden op school en op school signalen eerder worden opgemerkt wanneer er meer hulp nodig is.

3. Een geïnformeerde omgeving

In het leven van ouders nu, is er niet een plek waar men incheckt en verteld hoe de situatie thuis, de relatie en de opvoeding verloopt. Er zijn echter wél mogelijkheden voor plekken waar dit (subtiel) zou kunnen, dat zo wordt gezien door ouders en professionals (*Bron: ouderavond Twente*). Een goed geïnformeerde omgeving van het gezin kan een rol spelen in er eerder bij zijn en doorverwijzen naar hulp wanneer nodig. Het is belangrijk dat de omgeving kennis heeft van de aanpak bij relatieproblemen en scheidingen, zodat de omgeving de signalen kent, weet hoe het gesprek te voeren met ouders, en de omgeving weet waarnaartoe verwezen kan worden wanneer er zorgen zijn. Plekken waar ouders regelmatig komen in het netwerk van het gezin kunnen hierin van betekenis zijn. Je kunt denken aan plekken als: de GGD, huisarts, kraamzorg, het consultatiebureau, gezondheidscentrum, kinderdagverblijf, sportverenigingen en werkgevers.

4. Iemand in het netwerk van de ouder waar de ouder terecht kan

Zoals eerder genoemd, worden problemen in de relatie en met het ouderschap niet altijd even gemakkelijk besproken in de eigen omgeving, zoals met vrienden of familie. Wanneer bij een ouder de spanning in de relatie oploopt, het goed ouder zijn lastiger wordt en er een scheiding nadert, is er behoefte aan iemand die steunen kan in de buurt. Een persoon die een luisterend oor kan bieden en hem/haar kan helpen een stap verder te komen. Naar verwachting kan een ervaringsdeskundig persoon in de omgeving van grote betekenis zijn.

Het adviseren van ouders om een buddy te zoeken die jou helpt de storm van een scheiding te doorstaan, is belangrijk. Daarbij is het faciliteren van verbindingen tussen ouders in scheiding en ouders die ervaringsdeskundig zijn in scheiden belangrijk. Niet iedereen heeft iemand in de omgeving waar hij/zij terecht kan. Ervoor zorgen dat ouders iemand in het netwerk krijgen aan zij het verhaal kwijt kunnen en hen een stap verder helpt, kan bijdragen aan het versterken van het gewone leven en eerder signaleren.

Belangrijke voordelen van **A** vanuit het oogpunt van wachttijden

- Versterken gewone leven en inzet op preventie: het bieden van de benodigde ondersteuning in eigen omgeving kan kinderen en ouders helpen om zelf verder te komen, en de instroom in jeugdzorg voorkomen.
- Inzetten op vroeg signalering: het systeem rondom een gezin beter in staat te stellen signalen te zien en daarop te handelen, helpt om er eerder bij te zijn. Dit is belangrijk omdat wanneer iets onbehandeld blijft of klachten steeds erger worden, het zwaarder, tijdrovender en duurder wordt om te behandelen.

B. Centraal punt om direct de juiste hulp te vinden

Punten 5 en 6 richten zich op de toegankelijkheid en vindbaarheid van hulp, en expertise bij de toegang die je direct de juiste richting instuurt voor passend hulp.

5. Een centraal punt als toegang met expertise om te bepalen om welk type scheiding het gaat en welke aanpak daarbij past

Ouders weten niet waar zij aan de bel kunnen trekken. Online is er veel verschillende informatie te vinden en het aanbod is divers. De ouders die we gesproken hebben geven aan behoefte te hebben aan een (online) plek waar ouders naar toe kunnen en die hen de wegwijst hoe de scheiding aan te pakken (*bron - interviews met ouders in Twente*).

Daarbij hebben ouders behoefte aan iemand die eerder het hele systeem ziet, de kern van het probleem ontdekt en hen daardoor zo goed mogelijk een stap verder brengt naar passende hulp. Dat sluit ook aan bij het volgende punt dat door professionals wordt benoemd. Het is belangrijk zo vroeg mogelijk te identificeren om wat voor type scheiding het gaat. Een complexe scheiding vraagt namelijk om écht een andere aanpak, dan een niet-complex scheiding.

Het zou mooi zijn als er in de regio gewerkt wordt aan een centraal punt dat enerzijds toegankelijk en vindbaar is voor ouders, en anderzijds expertise biedt op scheidingen en een vroegtijdige indicatie doet op type scheiding. Dit centrale punt kan een rol spelen in informeren van ouders, bepalen wat er aan de hand is en om welk type scheiding het gaat, en kan ouders de juiste weg op wijzen. Door vroegtijdig te identificeren om welk type scheiding het gaat, kan zo vroeg mogelijk op de juiste aanpak worden ingezet (complex of niet-complex). Daarna kan systemisch kijken naar wat speelt bij een gezin helpen om de kern te vinden van wat aangepakt moet worden en ingezet kan worden op dát wat bijdraagt aan de situatie van ouders terug te laten keren naar rust en welzijn.

6. Verbinding tussen de organisaties

In gesprek met ouders is naar voren gekomen dat zij behoefte hebben aan verbinding tussen professionals van verschillende organisaties die hun helpen (bron – interview ouders Twente). Daarbij is het opvallend dat, dát wat ouders en kinderen nodig hebben in een situatie van een scheiding niet valt onder het aanbod van één organisatie. Het gaat om diverse vraag: psycho-educatie, mediation, advocaat, en hulp bij huisvesting en financiën.

Om een centraal punt bij relatieproblemen en scheidingen voor ouders te bewerkstelligen, is verbinding tussen organisaties belangrijk. Het is het knooppunt waar de ouder, het netwerk, de toegang en hulp samenkomen. Informeren *vanuit* het centrale punt draagt bij om de verbinding te creëren *naar* het centrale punt wanneer meer ondersteuning bij ouders nodig is. Daarbij draagt de verbinding tussen verschillende type organisaties en/of professionals bij aan het samenbrengen van expertise rondom de aanpak van scheidingen, en het aanbieden van een divers aanbod dat een gezin nodig heeft.

Verbinding tussen organisaties en het eigen netwerk van gezinnen draagt bij aan toegankelijkheid, vindbaarheid en duidelijkheid dat een belangrijk speerpunt is in de aanpak van wachttijden

Belangrijke voordelen van **B** vanuit het oogpunt van wachttijden

- Toegankelijkheid, vindbaarheid en duidelijkheid: het is moeilijk je weg te vinden in het (complexe) systeem van jeugdzorg. Dat geldt voor kinderen en gezinnen, maar ook voor professionals. Het is niet altijd duidelijk wie wat doet en waar je voor wat moet zijn, laat staan hoe je daar komt. Soms gaat dat ten koste van een goede doorverwijzing of samenwerking omdat een minder alternatief makkelijker is of minder tijd kost. Een betere toegankelijkheid en vindbaarheid zijn dus wenselijk
- Breed kijken en behandelen: Het is belangrijk om ook te kijken naar zaken die allemaal bijdragen aan het terugkeren naar rust en welzijn. Denk aan conflicten over afspraken, problemen met financiën of huisvesting, of juist hulp bij rouw en wraakgedachtes. Expertise in de buurt is van belang. Ook is het vroeg bepalen om welk type scheiding het gaat belangrijk. De complexe scheiding vraagt een andere aanpak, dan een niet-complexe scheiding.

C. Aandacht houden bij rust en welzijn

7. Hoe houden we rust en welzijn vast of hoe komen we er weer bij terug?

Bij de meeste gezinnen die een scheiding meemaken is na ongeveer 2 jaar de rust teruggekeerd. Deze ouders kunnen het ouderschapsplan bijhouden als een levend document. Bij ouders in een complexe scheiding kan het conflict blijven oplopen. Zo gaat het vaak tijdelijk beter wanneer er hulp wordt ingezet. Wanneer ouders zelf verder gaan en er iets veranderd in het leven of er gebeurt iets dat afwijkt van de afspraken, kan het conflict weer oplopen. Het is belangrijk om ouders in een complexe scheiding laagdrempelig te ondersteunen bij oplopende spanningen en te helpen terug te komen tot afspraken, om de rust en welzijn van het gezin weer te laten wederkeren. Dit helpt om oplopende conflicten te verminderen, en instroom naar zorg te voorkomen.

Belangrijke voordelen van **C** vanuit het oogpunt van wachttijden

- In praktijk verbeteren, leren en testen: het verbeteren van de situatie door kort cyclisch te proberen, evalueren, leren en opnieuw proberen, heeft impact op het slagen van het zorgtraject en daarmee de doorstroom
- Versterken gewone leven en inzet op preventie: het bieden van de benodigde ondersteuning in eigen omgeving kan kinderen en ouders helpen om zelf verder te komen, en de instroom in jeugdzorg voorkomen.

Een visie opstellen over de scheidingsaanpak

Ten grondslag aan een succesvolle scheidingsaanpak ligt een sterke, breed gedeelde visie. Wat maakt een goede visie? De volgende kenmerken zijn daarin van belang:

- Samen opgezet: mensen uit de keten hebben bijgedragen aan het opstellen van de visie, en deze is dus ketenbreed gedragen.
- Commitment van alle samenwerkende organisaties
- Levend: de visie blijft leven, mensen binnen de keten weten wat die inhoudt en waar zij naartoe werken.
- Simpel: in enkele zinnen uit te leggen.

In grote lijnen kunnen de onderstaande stappen gevolgd worden om tot een visie te komen. Zorg hierbij dat de manier waarop je invulling geeft aan deze stappen, past bij de regio.

1. Breng in kaart wie je partners zijn in de regio. Wie werken ook met scheidingen en kom je vaak tegen.
2. Stel vast met wie je de visie zou willen vormgeven (vanaf nu de kerngroep genoemd), en wie je mee wilt nemen voor feedback.
3. Gebruik in de kerngroep het afwegingskader als collectie van bespreekpunten. Dit helpt je te verkennen hoe verschillende mensen in de kerngroep erover denken, en of er grote verschillen of overeenkomsten in jullie visie zitten.
4. Zorg dat de visie helder is, en dat je hem goed kunt uitleggen.
5. Ga zodra er een opzet van de visie is, de regio en ketenpartners langs. Leg de visie uit, vraag om feedback, en vraag uiteindelijk vooral om *commitment*. Staan de partners achter deze visie en willen ze er mee werken?
6. Neem de tijd voor het vinden van draagkracht, zoveel als nodig is. Uiteindelijk staat het hebben van stevige draagkracht voor de visie centraal. Van daaruit kun je verder werken.
7. Blijf de visie herhalen en uitleggen tijdens het vormgeven en uitvoeren van de aanpak. Dat de visie scherp blijft, is belangrijk voor het slagen van de aanpak.

Op de volgende pagina wordt een voorbeeld uit Rijk van Nijmegen beschreven, waar op dit moment een scheidingsaanpak uitgevoerd wordt. Dit laat zien hoe je het vormen van een visie zou kunnen aanpakken, maar het is hierbij belangrijk mee te nemen hoe de jouw betreffende regio in elkaar zit, en wat voor jouw regio de beste aanpak zou kunnen zijn.

De vorming van een scheidingsaanpak in Rijk van Nijmegen

Het opstellen van een visie

In Rijk van Nijmegen is een inhoudsdeskundige aan de slag gegaan met een visie op scheidingen, in samenwerking met een projectleider en de opdrachtgever. De voorzet kwam hier van de inhoudsdeskundige.

Al vanaf het begin is het vertrekpunt van de visie geweest dat de ketenpartners achter deze visie moeten staan. Daar is dus sterk op ingezet. Nadat er vanuit de gemeentebesturen en de ambtelijke tak commitment was (de visie is gecheckt met wethouders en beleidsmakers), zijn er bijeenkomsten met ketenpartners georganiseerd waarin de visie werd gepresenteerd. In (niet al te grote) groepen met bestuurders werd de visie uitgelegd en konden er vragen gesteld worden.

De visiebijeenkomsten waren in Rijk van Nijmegen erg belangrijk, omdat hier tijd werd vrijgemaakt om draagkracht te creëren. De visie vroeg om een cultuuromslag, een paradigmaverandering. Dat stond centraal, en dat kost tijd. Het is onvermijdelijk dat je weerstand tegenkomt, maar dat geeft niet. Daarom is het belangrijk dat de visie helder is, want dat helpt om er doorheen te loodsen. De visie stond dus vast, maar er was wel veel ruimte om uitleg te geven en kritische vragen te antwoorden, ook buiten de bijeenkomsten om. De boodschap in de bijeenkomsten was echter wel: "Dit is de visie, doe je mee? Zo niet, dat is oké, maar dan kun je niet meedoen in deze samenwerking".

Het vormgeven van de aanpak

Zodra er commitment was van de ketenpartners, zijn er allerlei werkgroepen gestart, waarin werd nagedacht over de praktische uitwerking van de visie. Als je dit gaat doen, wat betekent dat dan voor de keten?

Ook hier was draagkracht een belangrijke focus. In verschillende bijeenkomsten werd de visie gepresenteerd, en kregen mensen vanuit alle organisatielagen de opdracht om na te denken over de visie in de praktijk. Zo werd informatie opgehaald en tegelijkertijd draagkracht gecreëerd.

Aan de hand van deze bijeenkomsten en regelmatig overleg met een kleine stuurgroep, kon een scheidingsaanpak geschreven worden. De aanpak en het bijbehorende implementatieplan werd opnieuw gepresenteerd aan alle organisaties en managementlagen.

Tijdens implementatie

Ook tijdens de implementatie blijft de visie van belang. Die wordt steeds weer gepresenteerd en uitgelegd, over de volle drie jaar dat implementatie duurt.

De scheidingsaanpak vormgeven

Principes van een systeemaanpak

Bij het vormgeven van een systeemaanpak op scheidingen is het van belang gebruik te maken van enkele innovatie- en ontwerpprincipes. Bij beleid en planbare projecten ('waterfall-projecten') weet je van tevoren wat je gaat doen en wat de verwachte kosten en verwachte baten zijn. Helaas werken deze laatste principes minder goed bij het vormgeven van een aanpak op scheidingen, omdat het probleem te complex en onvoorspelbaar is. Dit vereist een andere projectaanpak, namelijk een systeemaanpak. Hier volgen twee belangrijke principes die wij adviseren om mee te nemen bij het vormgeven van een aanpak op scheidingen.

Innoveren met de mens centraal

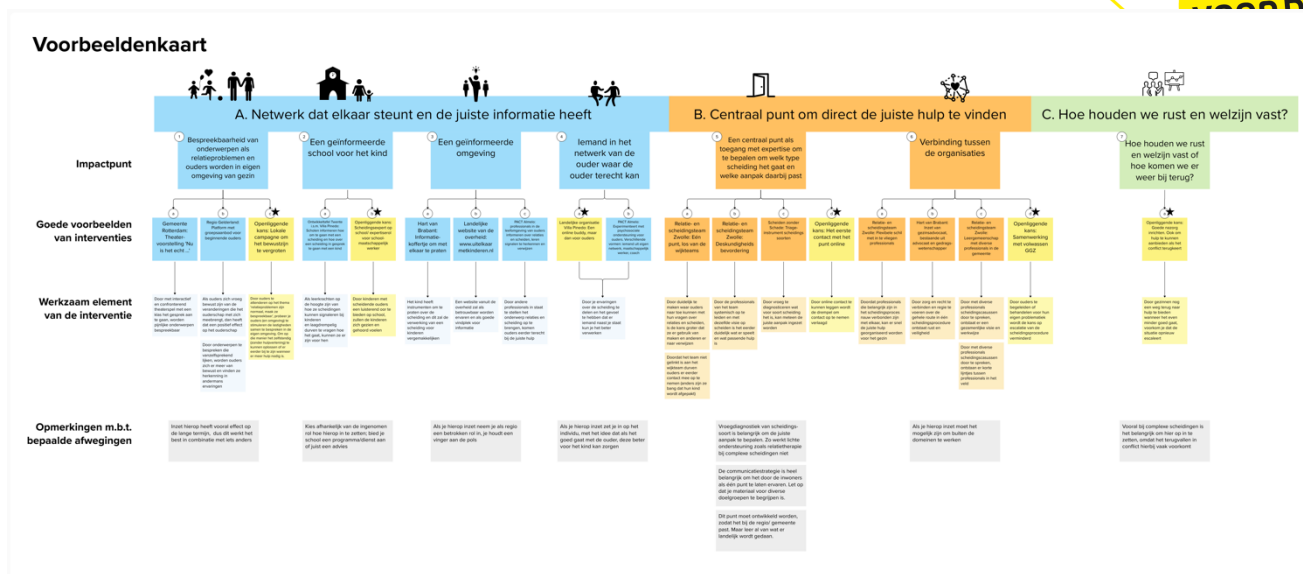
Een systeemaanpak gaat niet alleen over leren maar ook om het leren wat bij de gebruiker past. Vaak genoeg mislukken initiatieven omdat ze hier niet aan voldoen. Bij het ontwikkelen van oplossingen moet de mens, en niet het systeem, centraal staan. Empathie is hierbij een kernwoord. Door jezelf onder te dompelen in de belevingswereld van de gebruikers (professionals/cliënten) begeef je je letterlijk in de context van het probleem en leer je de aard van het probleem beter te begrijpen. Vaak ligt de meest nuttige kennis namelijk niet voor op de tong. Directe vragen leiden vaak tot oppervlakkige oplossingen. Door je onder te dompelen in de beleving van de gebruiker maak je de weg vrij voor nieuwe en creatieve mogelijkheden die passen bij de gebruiker. Ook helpt het om van vastgeroeste ideeën of manieren van denken weg te stappen.

Experimenteren en testen

Zoals de bekende bokser Mike Tyson ooit zei: "everybody has a plan until they get punched in the face". The punch is in dit geval de praktijk. De praktijk is weerbarstiger dan de theorie. Om te voorkomen dat we een oplossing breed implementeren en veel kosten maken voordat we erachter komen dat het toch niet goed gebruikt wordt, testen we (kleinere) oplossingen zo snel mogelijk in de praktijk en met de mensen die ermee moeten werken. Van daaruit leren we wat werkt. Zo kunnen we met de nodige onderbouwing de impact van de oplossing vergroten. Door van kleine, naar steeds grotere stappen te gaan, kun je in de aanpak omgaan met onzekerheid, het maken van keuzes en het beheersen van risico's en budgetten.

Voorbeeldenkaart

Wanneer een regio een visie en strategie gevormd heeft, kan gekeken worden welke interventies mogelijk ingezet kunnen worden op de belangrijkste impactpunten in de regio. Inspiratie kan gehaald worden uit de voorbeeldenkaart, waar veelbelovende interventies op verzameld zijn. Let wel op: op zichzelf staand maken deze interventies niet zoveel impact. Ze moeten in samenhang met elkaar gekozen worden, om het gewenste effect van de systeemaanpak te bereiken.

Figuur: Voorbeeldenkaart. Zie de PDF voor een grotere versie

Gebruik van de voorbeeldenkaart

In de voorbeeldenkaart zijn de verschillende impactpunten geplott. Per impactpunt worden één of meerdere voorbeelden van interventies genoemd die we in het land zijn tegengekomen en veelbelovend zijn. Het werkzame element, datgene dat maakt dat de interventie een positief effect heeft op het aanpakken van scheidingsproblematiek, wordt onder het voorbeeld beschreven. Het kan zijn dat het impactpunt niet goed past bij een bepaalde afweging uit het afwegingskader. Dit wordt benoemd in de onderste rij.

Hoe we tot deze voorbeelden gekomen zijn

Criteria waarop we de interventies beoordeeld hebben:

- Impact (op wachttijden) > vanuit de rapportage Functionele kijk op wachttijden
- Mate van bewijs, als mogelijk
- Investering
- Schaalbaarheid
- Wat is de waarde voor de doelgroep

Korte uitleg bij de voorbeelden per impactpunt

1. Bespreekbaarheid van onderwerpen als relatieproblemen en ouders worden in eigen omgeving van gezin

- Gemeente Rotterdam: Theatervoorstelling 'Nu is het echt ...'**
 Voorstelling die moeilijke onderwerpen bespreekbaar maakt in de klas. Onderdeel van gratis aangeboden lesprogramma door gemeente Rotterdam.
 Link: <https://www.rotterdam.nl/vrijheden>
- Regio Gelderland: Platform met cursus OuderTeam voor beginnende ouders**
 Link: <https://preventieplatformjeugd.nl/themas/kind-en-kansrijke-start/ouderteam>
- Openliggende kansen: Lokale campagne om het bewustzijn te vergroten:** Toon dat relatieproblemen normaal zijn, hulp vragen mag, maak het bespreekbaar.

2. Een geïnformeerde school voor het kind

- a. Ontwikkeltafel Twente i.s.m. Villa Pinedo: Scholen informeren over hoe om te gaan met een scheiding en hoe over een scheiding in gesprek te gaan met een kind
- b. **Openliggende kans**: Scheidingsexpert op school, expertiserol voor schoolmaatschappelijk werker: Voor laagdrempelige ondersteuning van kind en vroegtijdig kunnen signaleren

3. Een geïnformeerde omgeving

- a. Hart van Brabant: Informatie-koffertje om met elkaar te praten
Link: <https://www.alsjeuitelkaargaat.nl/informatiekoffers-als-je-ouders-uit-elkaar-gaan/>
- b. Landelijke website van de overheid: Een centraal online punt waar ouders informatie kunnen vinden over de scheidingsprocedure.
Link: www.uitelkaarmetkinderen.nl
- c. PACT Almelo: Professionals in de leefomgeving van ouders informeren over relaties en scheidingen, leren signalen te herkennen en te verwijzen (het relatie- en scheidingsloket Almelo)

4. Iemand in het netwerk van de ouder waar de ouder terecht kan

- a. **Openliggende kans**: Een online buddy zoals de landelijke organisatie Villa Pinedo ontwikkeld heeft voor kinderen, maar dan een variant voor ouders. Op kinderen heeft de buddy een positief effect, zie de effectstudie in dit Rapport Universiteit Utrecht - Villa Pinedo
Link: <https://www.villapinedo.nl>
- b. PACT Almelo: Experimenteert met psychosociale ondersteuning voor ouders. Verschillende vormen zijn mogelijk en of welke past verschilt per gemeente: iemand uit eigen netwerk, maatschappelijk werker, coach

5. Een centraal punt als toegang met expertise om te bepalen om welk type scheiding het gaat en welke aanpak daarbij past

- a. Relatie- en scheidingsteam Zwolle, Eén punt, los van de wijkteams: Met een eigen receptioniste, laagdrempelige lichte ondersteuning, zoals (gratis) relatietherapie
Link: <https://mijn.zwolle.nl/themas/relaties-en-scheiden/products/relatie-en-scheidingsteam-zwolle/>
- b. Relatie- en scheidingsteam Zwolle, Deskundigheidsbevordering: Elke professional bij het team wordt systemisch opgeleid, om zo goed met de conflictsituaties om te kunnen gaan. Ook leren ze met een triagetool te werken, waarmee ze kunnen diagnosticeren of het om een complexe scheiding gaat.
Een variant van deskundigheidsbevordering is de inspiratiesessie die het programma Scheiden zonder schade aanbiedt aan organisaties om een gedeelde visie op scheidingen te creëren.
- c. Scheiden zonder schade, Triage-instrument scheidingssoorten: door Bela de Vries om het type scheiding te bepalen

- d. **Openliggende kans:** Het eerst contact met het punt online: Wanneer ouders hulp zoeken is de drempel lager om eerst online contact op te nemen met iemand.

6. Verbinding tussen de organisaties

- a. Relatie- en scheidingsteam Zwolle, Flexibele schil met in te vliegen professionals: De schil bestaat uit mediators, specialistische zorgaanbieders, advocaten, etc.
- b. Hart van Brabant, Inzet van gezinsadvocaat: Samenwerking tussen advocaat en gedragswetenschapper in ondersteuning ouders in (complexe) scheiding
Link: <https://www.rvr.org/nieuws/@10558/gezinsadvocaat-verbinding-tussen-zorg/>
- c. Relatie- en scheidingsteam Zwolle, Leergemeenschap: Diverse professionals in de gemeente komen samen om expertise te delen in de aanpak van scheidingen
- d. **Openliggende kans:** Verbinding met volwassen GGZ vormgeven: Om het gebruiken van psychische ondersteuning voor ouders gemakkelijker te maken

7. Hoe houden we rust en welzijn vast of hoe komen we er weer bij terug?

- a. **Openliggende kans:** Goede nazorg inrichten: Om ervoor te zorgen dat het proces van terugkerende conflicten en het ingrijpen van jeugdbescherming en/of hulpverlening zich niet blijft herhalen, goede nazorg inrichten. Welke laagdrempelige ondersteuning (in eigen omgeving) helpt als het conflict terug keert om z.s.m. weer terug te komen naar rust en welzijn?